

„Kérdőzködésem abból állott, hogy szemléltem őket, válaszuk pedig szépségük volt.”

/Szent Ágoston/

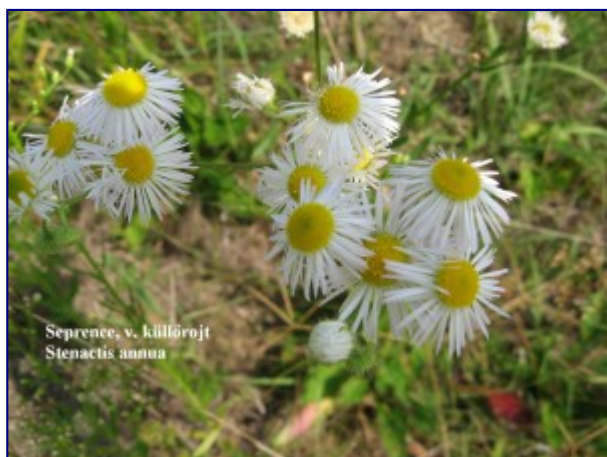

Október – november fordulóján

Minden, ami a természetben történik közvetlen hatással van mindarra, ami bennünk „történik”. A nehézség ott szokott jelentkezni, amikor észleljük azt, ami bennünk történik, de nem értjük annak összefüggését a természet pillanatnyi helyzetével. Az persze nem igaz, hogy mindannak, ami bennünk végbemegy pusztán az időpont és évszakok változása lenne az oka, az emberi szervezet ennél sokkal bonyolultabb. Az viszont igaz, hogy pillanatnyi helyzetünk és az abból egyenesen következő feladatunk megértésében és felismerésében jelentősen segít az időpont, a természeti helyzet ismerete. Ezt a blogot azért

indítottam, hogy egy-két-(három)havonta megjelenő írásaimmal helyzetjelentést adjak mindarról, ami éppen az írás pillanatában körülöttünk zajlik..., főként azoknak, akik élethelyzetükből adódóan nem tehetik meg, hogy a természeti történéseket folyamatukban megfigyeljék.

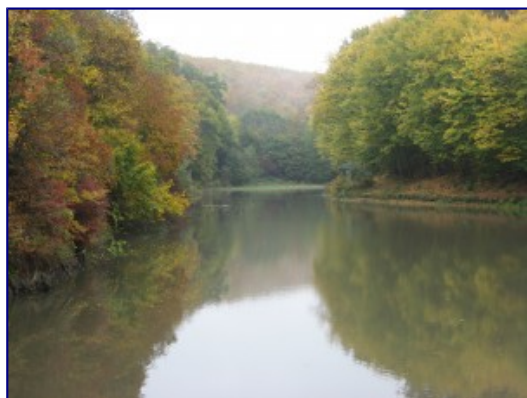
Csendesen esős, szürkésbarna október van. Az időjárás novemberre emlékeztet, idén – az aszályos nyár miatt – minden hamarabb történik. Augusztusban már színesedtek a levelek..., ami nem baj persze, hiszen augusztus az első őszi hónap, ahogy eleink is, de más – hozzánk hasonló szélességi fokon élő – népek is számították. A mai naptár mind csillagászati, mind időjárási, mind vallási-ünnepi szempontból indokolatlan sarokpontokon nyugszik. Miért kezdődik az év január 1-jén? Kezdődhetne december 21-én, vagy 22-én, vagy december 25-én, február 1-jén, de akár március 21-én is. De január 1-jén? Január elsején semmi említésre méltó nem történik. Hacsak az nem, hogy éppen 11. napja növekszik a fény mennyiség.

Október ezek szerint az utolsó őszi hónap. A legszínesebb. Vannak még virágzó növények is: ez az *őszirózsák* időszaka, de virít a hozzá nagyon hasonló *seprence*, más néven *küllőrojt* is (1. kép). Itt ott még virít a *katáng*. Van azonban két fontos gyógynövény, mely nem óhajt tudomást venni az évszak változásáról: a *cickafark* és a *körömvirág*. Virágoznak még a *zsályák* is, a *ligeti*-(2. kép), a *muskotály*- és az *orvosi zsálya* (ez utóbbi csak a kertekben). Elérkezett viszont a piros bogyók időszaka (vannak köztük mérgezőek is!). Két legfontosabb a *galagonya* és a *csipkebogyó*, ez utóbbi az elsődleges téli C-vitamin forrásunk.

Fontos megjegyezni, hogy az őszi hasonlóképpen „viselkedik”, mint a tavasz. Ez nem is olyan meglepő, ha arra gondolunk, hogy a Nap pozíciójából adódóan a fény mennyisége mindkét évszakban hasonló. Ebből következően a szeptember párja a március. Az első márciusi virágok között van jó néhány hagymás növény, például a *krókusz*. Az összetéveszthetőségig hasonlít rá az őszi szimbolikus virága a – szintén hagymás – *őszi kikerics* (ld. a címképen). Néhány növénynek szeptemberben van a másodvirágzása (mely októberre is átnyúlhat), így a legfontosabb gyógynövényünknek, az *apróbojtorján*nak is. (Szeptember végén a vácrátóti arborétumban virágzó *mocsári gólyahírt* láttunk, ami elsősorban tavaszi virág.) Bizonyos madárfajok éneke is felhangzik ilyenkor újból, napsütéses szeptemberi időben a cinke éneke egészen zavarba ejtő. Ősszel ugyanaz történik, mint tavasszal, csak visszafelé. Ha az emberélet szakaszait az évszakokkal azonosítjuk, akkor az őszi megértése különös fontosságot nyer. Mindenszentek és halottak napja felé közeledünk. Az ünnep időpontjának kiválasztása az ember és természet szoros kapcsolatáról (a mainál nagyságrendekkel szorosabb kapcsolatáról) árulkodik. Novemberben (az első téli hónapban – nem a naptár szerint, hanem valójában) a természet halálra, pontosabban tetszhalálra készül. A négy létlehetőség közül most a léten kívüliség valósul meg, mely a kör bezártával az újabb születésbe fordul át..., majd februárban. A tisztulás, számvetés, bűnvallomás időszaka ez.

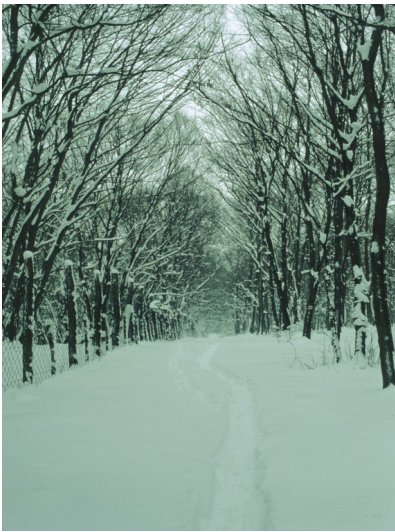
Ha derült este volna (ami hetek óta nincsen), akkor déli irányba az égre feltekintve a nyárra emlékeztető *Nyilas* és *Skorpió* csillagképeket látnánk. (Azért emlékeztetnek a nyárra, mert ők a hosszú nyári esték első felragyogó csillagképei. Most még jól látszik a *Nagy Nyári Háromszög*, a Vega-Altair-Deneb csillagok hármása. (A Deneb a *Hattyú* csillagkép legfényesebb csillaga; a hosszú nyakú Hattyú mindig arra áll, amerre a költözőmadaraknak vonulniuk kell.) A Skorpió harmadik „csápjánál” tartózkodik jelenleg a *Szaturnusz*. Más bolygó most szabad szemmel nem látható. *Mars-Jupiter* együttállásban gyönyörködhetnénk, ha a Nap fénye engedné, de jelenleg minden más – távcső nélkül látható – bolygó a Nap környékén ácsorog, pontosabban bolyong. A Nap egyébként a *Szűz* csillagképben tartózkodik, de a *Mérleg* időszakában vagyunk. Ha este a Nyilas felé tekintünk, mely részben a Tejúton fekszik (bárcsak látnánk a Tejutat!), pontosan a galaxisunk

közepébe nézünk bele. Az Orion hajnalban kel, most még csak egy rövid ideig látható, hamarosan azonban Ő uralja majd a téli eget. De erről majd akkor.

Még egy szót a feketerigók misztikus pianissimo énekéről: október-november csendes hűvös napjain, amikor a természet már félálomban van, külvárosban, falvakban járva találhatunk a bokrok mélyén halkan énekelgető feketerigókat. Forgalmas helyeken egyáltalán nem lehet meghallani. Ugyanazokat a

motívumokat éneklük, mint tavasszal, csak mint akkor a legmagasabb fák csúcsán, háztetők sarkán teli torokból, most bokrok mélyén megbújva egészen halkán. Miért teszik? Gyakorolnak jövő tavaszra, vagy emlékeznek az előzőre, nosztalgia érzése keríti őket hatalmukba, búcsúztatják a nyarat? Fogalmam sincs. Egy biztos, lényeges különbség a tavaszi madárdalhoz képest, hogy akkor másoknak, mindenkinek (bárkinek) énekelnek, most önmaguknak. Ebben a jelenségben kétségtelenül van valami hallatlanul erős melankólia. Ez rendben is van, hiszen a négy alaphangulat közül a melankólia az őszi. A fekete-erdei annyira alkalmazkodott az ember közelségéhez, hogy aki csendes őszi énekét meg akarja hallani, külvárosban, falvakban kell keresse. Borongós esős idő a legjobb. Akkor van a legnagyobb csend. Máskülönben nem hallani.

Január

December közepe óta a természet alszik. Aki alszik, azt be szoktuk takarni. Ilyenkor a művelt földekre – ha megoldható – takarás kerül. Lehet ez az egyszerűen rajtahagyott növényi maradvány, ami az őszi betakarításkor nem lett eltávolítva, de lehet komposzt is, állati trágya, növényi hulladék, vagy a kettő keverve. Legjobb az egy éve álló (valójában lassan változó) komposzt, ez már szinte kész termőföld. A tetejére akár összegereblyézett őszi lombtakaró is kerülhet. Végül a hó – ha van.

A föld meghálálja a gondoskodást, ahogy a gyermek meghálálja, ha édesanyja betakarja. A természet most a négy létállapot közül a *léten kívülben* van. Várja a tavaszi újjászületést, ébredést. A művelt föld esetében az ébredés minősége nagyon is függ a mi gondoskodásunktól. Az előző hasonlat nem volt erőltetett, a föld betakarása a legnagyobb és leggyengédebb szeretettel kell történjék.

Ha ez megtörtént, jöhet és kell is hogy jöjjön a hosszan tartó fagy. Ha ez elmarad, az ébredő növényzetet azonnal – akár már zsenge hajtás korában – kórokozók támadják meg. Most nulla fok alatt van a hőmérő higanyszála. Sokan nem örülnek annak, ha ez tartósan megmarad. Én igen. És a

természet is.

Bizonyos szemlélet szerint az évszakok megszokott hónapbeosztása nem harmonizál a természet váltoásaival. E felfogás azzal érvel, hogy a Nap sarkalatos pontjai a valódi évszakok közepére kéne essenek (pontosabban valójában oda esnek). Ezek szerint a tél közepe december 21., a nyaré pedig június 21. Az időjárás nem feltétlenül látszik alátámasztani ezt, hiszen a legkeményebb téli hideg nem decemberben, hanem rendszerint januárban érkezik, ahogyan a nyári kánikula sem júniusban, hanem sokkal inkább júliusban támad, akár augusztusra is átnyúlva (ahogyan ezt 2015-ben is tette). A természet – mindenek előtt az állatvilág – viselkedése azonban más ritmust követ. Aki a városból rendszeresen kiszabadul tapasztalhatja, hogy az állatok az első érzékelhető fényváltozásra válaszolnak. (A hőmérséklet nem számít, csakis a napsütés.) Tíz nappal a téli napforduló után felbolydultak a madarak. Megszólalt a cinke, összevesztek a rigók. A baromfi is izgatott lesz ilyenkor és nem fér a bőrébe (tollába). Januárban (ezekben a napokban) az izgalom már fokozott. Pedig kopog az erdő talaja a lábunk alatt.

Hosszú ideje uralja az eget az *Orion* csillagkép. „Fölötte” a *Bika* és az *Ikrek*, „alatta” a *Nagy kutya* látható a *Szíriusszal*. Reggel a *Vénusz* (ezúttal hajnalcsillag) és a *Szturnusz* ragyog (aki korán kel, a *Marsot* is láthatja), este a *Jupiter*. A reggel egy rövid időszakában mind a négy bolygó látható. Ha tekintetünket délnek fordítjuk, karunkat pedig félkörívben kelet és nyugat felé kitarjuk, hogy velük „megérintessük” a Vénuszt és a Jupitert, valami keveset átélhetünk a mindenség arányaiból, minden pillanatban gondolva arra, hogy ennek az arányrendszernek mi is fontos láncszemei vagyunk. A modern tudomány ma már sokkal távolabb lát, de amit ott lát, az nekünk valójában lényegtelen. Az a szabad szemmel látható mintegy 8000 csillag éppen elég.

Novemberben még virágzott az erdő. A Pilisben az *erdei hölgyfű*, az *öztörüs veronika*, a *folto árvaszalán* nem akart tudomást venni az évszak változásáról. A fészkesvirágzatúak jó része még felismerhető volt bóbítájáról is, így például a *sátoros margitvirág*. Ez az időszak a kezdete a levelekről való felismerés játékának. A december enyhe volt, a virágzás folytatódott. Az egyébként is sokat bíró *cickafark* decemberben sem adta fel, de a legtovább mégis – mint mindig – a *százszorszép* bírta. E kicsiny virág valójában egész télen át virágzik. A hó alatt persze nem látjuk. De ha a hó elolvad, ő az első, aki feltűnik. Az enyhe december előhívta a *hóvirágot*, január elején

pedig itt-ott megjelent néhány hagymás növény első hajtása. A hagymás virágok testének nagy része ilyenkor még a föld alatt van, valószínűleg ezek a növények kibírják a fagyot. Mindenesetre napjaink „felbolydult” időjárása bizonyosan nem könnyíti meg az életüket.

Januárt már csak azért is érdemes a tél utolsó hónapjának tekinteni, mert akkor nem kell annyit várnunk a tavaszra. A farsangi idő idén rövid lesz (lévén a Húsvét vándorló ünnep, megteheti, hogy egyszer-egyszer hamar jelentkezik), ezért gyorsnak és hatékonyak kell lennünk a tél elűzésében.

Jó reggelt!

Zilált az időjárás mostanában. De hiszen ziláltak vagyunk mi magunk is. Könnyen adódik a sugallat, hogy összefüggést lássunk az ember lelki, szellemi állapota, (tudatállapota) és az időjárás alakulása között. Létezik egy olyan gondolkodásmód, ami azt mondja, hogy semmi sincs tőlünk függetlenül. Az úgynevezett külső körülmények csak bizonyos nézőpont szerint külsők, valójában „kívül” semmi sem történik, mert minden „belül” van. Ebben a pillanatban a megszokottnál is jobban körvonalazódhat az ember szerepe és felelőssége az időjárás (a természet jelenségei) tekintetében, melyet egyébként hajlamosak

vagyunk csupán fizikai vonatkozásaiban vizsgálni. A „külső” valójában kivetítés: a „belső” kivetítése. Az egyén vívódásainak és a kollektívum vívódásainak – nagyobb emberi közösségek, nemzet, földrész – kivetítése. A természettől elszakadt ember rendellenességei kivetülnek az időjárás rendellenességeibe, pontosabban a lélek diszharmóniája maga a természet diszharmóniája: január második felétől március közepéig enyhe idő van és esik. Vigasztalanul. A termőföld ragadós, kezelhetetlen. Nem lehet megkezdeni a vetési munkákat. Most már két hete többé-kevésbé száraz az idő, mégis még mindig hatalmas földterületeket borít belvíz. Ha a tudat állapota és a „külső körülmények” között analógia áll fenn, akkor ez annyit jelent, hogy semmiért nem hibáztathatunk

senkit. A lélek saját zavarodottsága következtében megfosztja magát attól, ami elemi szükséglete volna: nem lehet elkezdni a vetést. Várni kell. Figyelem a Holdat és tudom, hogy most lenne az alkalmas pillanat. De a föld kezelhetetlen, nem lehet mit tenni.

Ha egyszer Weöres Sándor leírta azt a szóértelmezést, hogy TÖRT-ÉN-ELEM, akkor ezzel valamit kezdenünk kell. Úgy tűnik, az elvet ki kell terjesztenünk mindenre, ami „külső”. A történelem tehát a legszorosabb kapcsolatban van az *Énnel*, de annak csak egy elemével, egy töredékével. Tehát az *Én* töredékes, darabjaira törött, és rajta keresztül, mint egy törött üvegen keresztül eltorzítva szemlélem a világot, benne önmagamat. Az is kiderül ebből a szóösszetételből, hogy ELEM-i jelentőségű kérdésről van szó: az *Énemet* darabjaiból újra össze kéne raknom egészzé. Máskülönben torzítva látom magamat és a világot. Például azt gondolom, hogy a dolgok körülöttem csak úgy egyszerűen történnek és én csupán szemlélője, rosszabb esetben elszenvedője vagyok az eseményeknek. Pedig minden „belül” zajlik.

Ettől persze még ugyanúgy kitavasodik, mint minden évben. És ha valaki ebbe az évbe kapaszkodik a fentiek cáfolata érdekében, azt mindenképpen emlékeztetnem kell arra, hogy az ember a természet része, még akkor is, ha erről esetleg nem akar tudomást venni – így tesz az úgynevezett nagyvárosi életforma, mely kirekeszti köreiből az évszakokat, a hideget-meleget, a hold ciklusait, a csillagokat, a szélirány változásait, a madarak hangját, és még sok mindent, ami segítene megérteni az emberei szervezetben így is végbemenő (gyakran drámai erejű) változásokat. Ez lényegében az első gondolat tükörfordítása: míg eddig arról volt szó, hogy megpróbálom magamból kihelyezni a természet jelenségeit (és a történelmet, meg mindent, ami külső), most magamat próbálom kivonni a természetből. A kettő lényegében egyet jelent és még abban is közös, hogy mindkettő önbecsapás. Minden egyes ember magában hordozza a teljes univerzum tökéletes rendjét, és ezt az sem írja felül, ha esetleg erről az egyén egész életében nem szerez tudomást.

Valóban tavasz van, vagyis reggel. A Fény trónszéke felé tart. Az enyhe telet szinte végigénekelte a cinke, de megszólalt az erdei pinty, a fekete-, és énekesrigó, a lakott területek külső részeit ellepték a seregélyek és összevesztek a mátyásmadarak is. Újra tojnak a tyúkok. Aztán lehetett hallani „kezdő” énekesrigót is (vajon idén született?). Éppen olyan komikus, de egyben megható volt, mint amikor a kis kakas kukorékolni tanult. (Mis is kezdtük valahogy anno.)

Az esti égen a *Jupiter* uralkodik, az *Oroszlán* csillagképben. A *Vega* esti feltűnése jelzi, hogy közeleg a nyár (lévén a *Nagy Nyári Háromszög* egyik csillaga). Ugyanakkor még mindig „hunyorog csalfa asszonyszemeivel” a *Szíriusz*, ami ez esetben a tél eltűnő csillaga.

A virágok színeiről

Sokat szemlélődöm azon a talányon, hogy van-e az évszakok virágzásának jellemző színük, illetve vannak-e olyan virág színek, melyek bizonyos évszakokból hiányoznak. Ha a válasz mindkét kérdésre igen, akkor melyek ezek a színek, és mit lehet mindebből kiolvasnunk.

Ami vitán felül álló, hogy a fehér végigvonul a három virágzó évszakon, amikor pedig nincs virág, van helyette hó (vagyis valaha volt). A természet a *hóvirággal* és a *százzorszáppal* „nyit” (ez utóbbiban sárga is van, sőt a sugárvirágok végei gyakran rózsaszínbe játszanak – igaz, a hóvirág harangjának belsejében is van egy kis zöldessárga. A *százzorszép* a kör „végén” is ott van – ha valaki azt mondja, hogy a hó alatt is virít, én elhiszem – de társául szegődik még egy fehér virág, ami még novemberben, de gyakran december elején is – ha enyhe – virágzik, a *cickafark* (a *cickafarknak* vannak ritkább, rózsaszín változatai is).

A nyári fehér tengernyi, e színt a meleg hónapokban az ernaős virágzatúak uralják, de van sok más is, ki bírná mind felsorolni.

A *hóvirággal* majdnem egy időben jelenik meg a *téltemető*, ezzel éltre fakad a sárga szín, a kora tavasz egyik leggyakoribb színe (fontos megjegyezni, hogy e rövid írásban a tavaszi virágok vizsgálatánál elsősorban a márciusiakra fordítok figyelmet; áprilisban a virágok színvilága összetettebbé válik). Hamarosan követi a *salátaboglárka* és az erdő cserjeszintjének első színfoltja a *húsos som*.

A sárga mellé azonban hamarosan csatlakozik a rózsaszín-ibolya-lila színlánc. Első a *keltike* (természetesen fehér változatban is), majd kevéssel utána a *tüdőfű*. Ez utóbbi azért is érdekes, mert sajátos kémiai tulajdonságai miatt a virágai életkoruk előrehaladtával változtatják színüket. Mivel a *tüdőfű* rendszerint csoportosan nő és egy tő is sok virágot hoz, így egy *tüdőfű*-csokor az említett színlánc minden elemét megjeleníti, a rózsaszíntől az élénk liláig. A *bársonyos tüdőfű* élénkebb mély kékbe hajlik, a *pettyezetett*, vagy *orvosi tüdőfű* valamivel halványabb marad. Ugyanez a tulajdonság teszi varázslatosá a melegebb tavasz (április) jellemző erdei virágát a *tavaszi ledneket*.

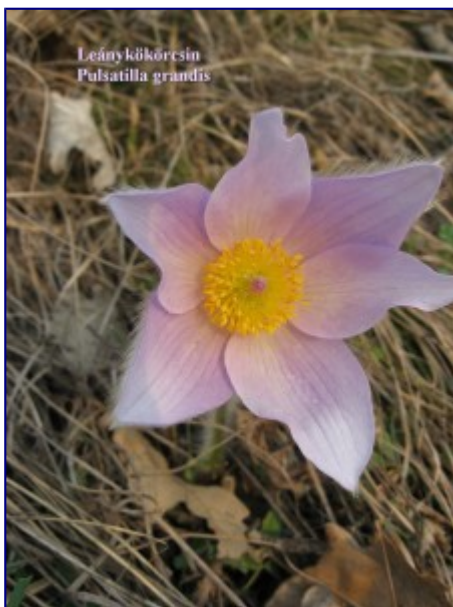
A magától értetődően és állandóan jelenlévő fehéren kívül a kora tavasz alapvetően sárgában és rózsaszín-ibolya-lilában tündököl. E két színcsoport uralja a márciusi erdő virágtakaróját. Hogy néhány sárgát említsünk: a *salátaboglárkával* szinte egyszerre (nedves helyeken, árokpartokon talán előbb is) megjelenik a *martilapu* virága (levelet később hajt, akkor azonban virágját elhervasztja), majd valamivel később a *bogláros szellőrózsa*.

Szintén sárgák a kutyatejfélék, eleinte zöldes árnyalatokból indulnak, majd az élénk sárgától a rózsás foltokig jutnak (majd nyár elejére). A kora tavasz képviselői az *erdei-*, a *színeváltó-*, és a *farkas kutyatej*. Hegyi réteken előtűnik a *kövér daravirág*, a *tavaszi pimpó*, és enyhe tél esetén (mint idén is) viszonylag hamar a *tavaszi hérics*. Ennyit a márciusi sárgákról.

A lilával kapcsolatban a *keltikét* és a *tüdőfüvet* említettem, de nem lehet nem szólni az *ibolyafélékről*. Behatározásuk nem könnyű, a levél alakja feltétlenül vizsgálat tárgya kell legyen. Leggyakoribbak az *illatos-* és az *erdei ibolya*, ez utóbbi levélcsúcsa hegyesebb, míg az előző lekerekítettebb. Az *ibolyák* határozását nehezíti hallatlan színgazdagságuk, valamint az a tény, hogy a kerti (nemesített) változatok is gyakran „kiszöknek” a közeli erdőszélekre. A sziklagyepeken március elején már virít a védett *leánykökös*. És hogy a fehéreket se hagyjuk ki a felsorolásból: kora tavaszi virág a *galambvirág*, kicsit későbbi (március vége – április eleje) az *olocsán csillaghúr*.

A kék szín szinte jelen sem lenne tavasszal, ha nem volna itt a *korai veronika* és a *nefelejcs*. Ők azok, akik „erősítik a szabályt”, ami személyes megfigyelésem szerint így hangzik: a kora tavasz jellemző virág színei a sárga és a rózsaszín-ibolya-lila.

Nincs jelen a piros, és itt talán ez a legfontosabb megállapítás, valamint hozzátenném kiegészítésképpen, hogy a zöld sem, már ami a párta színét illeti. A zöld pártájú virágok (*libatop*, *disznóparéj*, *parlagfű*) az ősz (nyár vége, kora-ősz) virágai. A piros szín májusban jelenik meg (melyet – ahogyan arra korábbi bejegyzésemben már céloztam – sok szempontból lehetne a nyár első hónapjának tekinteni). A *pipacs* az első, de hamarosan követi a *nyári* és *lángszínű hérics*, valamint bizonyos *szegfű* és bizonyos *kosbor* fajok. A nyár jellemző színe tehát a piros, bár kétségtelen, hogy a nyári színpompában minden ott van (kivéve a zöldet).

Ennyi és nem több az a szabály, melyet megfigyelhetünk, ha érdeklődő tekintetünkkel követjük a virágzó három évszak lassú színváltozásait.

Annyi van még hátra, hogy pár sort írjak az erdei lombos fákról (az itt leírtak a városi fákra nem feltétlenül érvényesek, tekintettel a város sajátos klímájára). Legelőször a *gyertyán* és a *bükk* bont levelet (ez már meg is történt, láthatjuk saját szemünkkel is). A *magas kőris* még csak rügyezik, a *virágos kőris* talán itt-ott már virágzik is. Bizonyos helyeken a fiatal *tölgyfákon* bomló rügyek, levélkezdemények láthatók. Utoljára a *kőris* lombosodik. A kora tavasz szín-rendszerébe tökéletesen beleillik a *korai juhar* zöldessárga virágzata.

A március közepéig tartó szomorú esős idő a hegyi erdőknek nem ártott, talán még használt is. A hirtelen és korán jött meleg felgyorsította a természet változását, így az talán még utol is érte, sőt leelőzte önmagát. Április van, de rajzik a *májusi cserebogár*, melegebb helyeken bimbózik a *májusi orgona*, terem a *májusi pereszke* is.

Tavaszi vége – nyári eleje

Úgy tűnik, szükségképpen vissza-visszatérő téma az időjárás. Április vége felé megérkezett az eső. Az az eső, melynek beköszönte adott esetben várhat májusig is, és az az eső, ami aranyat ér. Valahol, egy hírportálon a következő mondatot olvasom erről: „cserben hagyott minket a tavasz”. Nem tudtam, nem tudok elmenni e mellett szó nélkül. Egyrészt e kijelentés hallatlan tiszteletlenség a természettel és annak folyamataival szemben – bár tisztában vagyok vele, hogy ha valamit egyáltalán tisztelnünk illene (amennyiben még benne élünk e morális kategóriákban), az nem a természet és nem is annak

szabályszerűsége volna, hanem az az értelem, mely mögötte meghúzódik. Másrészt az idézett mondat komoly tudatlanságról is tanúskodik, a tavasz az áprilisi-májusi esővel ugyanis nem hogy nem hagy cserben, hanem egyenesen áldásával áraszt el bennünket, mely betetőzése, megkoronázása a kibomlás három hónapos csodájának, ugyanakkor a nyár „sikerének” záloga is, már ami a termés mennyiségét és minőségét illeti. (Az említett mondat és e sorok írása között annyi történt, hogy egy váratlanul érkezett fagy rendkívüli károkat okozott a mezőgazdaságban, példának okáért oda az eper termésünk nagy része. A „májusi eső” érkezhett volna viharokkal, jégveréssel is, volt már ilyen, most többnyire nem ezt tette. Az évszakváltások időszakaiban olyan erők lépnek működésbe, melyekkel szemben tehetetlenek vagyunk (bár az emberiség nem mindig gondolta ezt így). De bárhogyan definiáljuk is helyzetünket a világrendben, tiszteletlenségnek itt aligha lehet helye. Nem hinném, hogy aki az év bármely szakában a bevásárlóközpontokban veszi a zöldséget gyümölcsöt (pl. epret), és aki a kőfalaktól még a Holdat sem látja, megértené e zárójeles megjegyzést.)

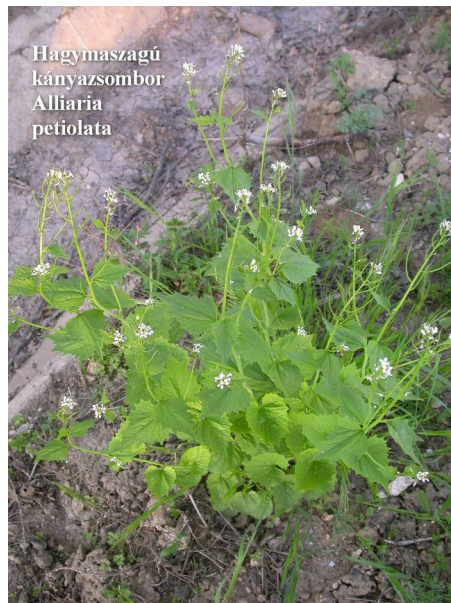
A Föld éghajlatának történetében hideg és meleg korszakok váltják egymást rendszertelennek tűnő időközönként. Legutóbb a középkorban élt át az emberiség hideg korszakot, melyet *kis jégkorszak*nak szoktunk nevezni. Ebben az időszakban alakultak ki azok a karácsonyi szokásaink, melyek a hó jelenlétéhez kapcsolódnak (fehér Karácsony). Most azonban melegebb időszak van, ezért a hó egyre ritkábban érkezik Karácsonykor, ha egyáltalán megérkezik. Helyette esik az eső, néha nagy mennyiségben, mint idén is. Ezek az emberi tevékenység felett álló folyamatok. Az ember beavatkozása (pl. környezetszennyezés) gyorsíthatja ezeket a folyamatokat, súlyosbíthatja következményeiket. Részemről csak feltételezés, hogy az a közöny, mely a civilizált embert e jelenségekkel, sőt veszélyekkel szemben jellemzi annak a következménye, hogy mesterséges életformája és elvárosiasodott gondolkodása miatt (ld. a fent idézett mondatot) nem érzi őket a saját bőrén. Akkor, amikor az éghajlatváltozás tünetei leérnek majd a városi utca szintjére, lehet, hogy

már késő lesz. Elég egy kis kert, falatnyi veteményes, néhány gyümölcsfa ahhoz, hogy az ember a nappali tudatánál mélyebben felfogja, mi is történik voltaképpen. Aki pedig az erdőt is járja – és ott nem csak kilométert teljesít, hanem Urambocsá' valamifajta kommunikációt is kezdeményez azokkal a lényekkel, melyek útjába tévednek –, még mélyebben beleláthat e folyamatokba.

Az év eleji drámai mennyiségű eső a hegyi erdőségekben végül még jót is tett. Az erdők ragyognak a virágzástól. A gyertyános tölgyesek, kőrisesek alját elborította az *olocsán*, kinyíltak a *kutyatejfélék* (*farkas-*, *napraforgó-*, *színeváltó kutyatej*). Április végén bimbóikat bontják a fészkesek és az ernyős virágzatúak. Kéklík (megjelent a kék szín) a tavaszutó jellegzetes virága az *erdei gyöngyköles*. Nyílnak a *boglárkák*, *veronikák*. Az alábbi képeken láthatóak a legfontosabb tavasz végi, nyár eleji erdei virágok, hogy felismerjük őket, ha találkozunk velük:

Fekete nadálytő
Symphytum officinale

Erdei gyöngyköles
Lithospermum purpureo-coeruleum

Vérehulló fecskefű
Chelidonium majus

Podagrafű
Aegopodium podagraria

A Pünkösöd ideje idején csodálatosan egybeesik a pünkösdi rózsza virágzásával. A rózsza úgy általában, így a pünkösdi rózsza is Nap-Fény szimbólum, de Mária szimbólum is. Akárcsak a liliom, mely talán mostanában kezd nyílani. Ha az évet az emberi élet egészére vetítjük, akkor a Pünkösöd a fiatalság kibomlásának, a leányok „élte virágja” kinyílásának felel meg. A fenti szimbolika minden egyes elemével összefügg a Pünkösdi Királynő választás népszokása is. A Fény-királynő trónra lépése egyben a Nyár jelképes kezdete is. Május, legalábbis annak második és harmadik harmada sok szempontból már nyári időszaknak is tekinthető. Ekkor már gyakran megdördül az ég, ami az első nyári zivatarok időszakának eljöttét jelzi.

Kora este az *Oroszlán* csillagképben a *Jupiter* ragyog ránk dél felől. Késő éjjel különös együttállásban, a *Szaturnusz*, a *Mars* és az *Antares* csillag (*Skorpió csillagkép*) háromszögében gyönyörködhetünk, ha az aranyat érő májusi felhők megengedik.

Piros Pünkösöd napján mindenk újulnak

A nyár kezdetének időpontjával kapcsolatban számtalan elképzelés létezik. Kezdjük azzal, ami biztosan nem fedi a valóságot, mégpedig a jelenlegi naptári nyár-kezdettel. Június 1-jén az égvilágon semmi különös nem történik, nincs egyházi ünnep, nincs csillagászati fordulópon, nem zajlik a természetben különösebb változás. Vannak, akik

szerint a nyár jóval korábban kezdődik, akkor, amikor május elején (hosszú tél esetén a közepén, vagy a végén) kivirít a *pipacs*. Ez figyelemre méltó elképzelés, már csak azért is, mert a pipaccsal valóban megjelenik a nyár jellemző színe a piros, ami korábban nem, vagy csak elvétve tűnt föl. Innentől a piros szín egyre gyakoribb szereplője a réteknek, mezőknek. Már nyílnak a szegfűfélék, köztük a barátságfű és a réti kakukkszegfű:

Honnan is a kakukkszegfű elnevezés (*flos-cuculi* szó szerint kakukk-virág)? Ki tudhatná, de mit ad Isten, pont ebben az időszakban szólal meg a kakukk. A nyár kezdetét hirdető jel tehát lehetne akár a kakukk hangja is. Igaz ami igaz, a szegfűk éppenséggel nem is pirosak, de talán most ne mélyedjünk el a színárnyalatok végtelen gazdagságában. Az árnyalatok iránti érzékenység amúgy is hanyatlóban van, tisztelet annak, aki ebben a folyamatban nem vesz részt. (Mind a természettel, mind a teozófiai gondolkodással összeegyeztethetetlen a *csúnya szín* fogalma. Valójában magam sem értem, hogyan tud a civilizált ember mégis „csúnya színeket”, vagy legalábbis csúnyának látszó színeket létrehozni.) A piros szín nyári megjelenésében még fontos tényező a nyári-, és a lángszínű hérics.

A nyár persze elvileg kezdődhetne Pünkösdkor is – szimbolikája erre tökéletesen alkalmassá tenné ezt az ünnepet – csak éppen a Pünkösöd, lévén vándorló ünnep, oly nagy „utat” tesz meg az időben előre és vissza, hogy nem lehetne egy évszak kezdetét hozzáigazítani. Kezdőpont lehetne a szintén vándorló *Szentháromság vasárnapja* is. Magyar eredetű ünnepről van szó – Kálmán király kezdeményezésére rendelte el bevezetését XXII. János – mely díszítő szimbolikájában a háromszögben ragyogó Napot hirdeti (nem véletlenül hívják bizonyos vidékeinken *Kispünkösdeknek*). Falusi házaink homlokzatán gyakran jelenik meg a Szentháromság-Nap háromszög:

A képen látható homlokzatszobor persze a páva farktollaira is hasonlít. Ez nem mond ellent az előzőeknek, sőt inkább kihangsúlyozza a páva jelentőségét a magyar néphagyományban.

A nappalok ekkor már nagyon hosszúak, de még lassan tovább hosszabbodnak június 21-ig. Ez a dátum is felvetődik a nyár kezdete kapcsán, bár egyes vélekedések szerint sokkal inkább lehetne a nyár közepe. Ez esetben a kezdőpont május eleje volna.

Van azonban a természetben egy olyan jelenség, ami véleményem szerint minden eddigi felvetésnél alkalmasabb és „beszédesebb” tényező a nyár kezdetének meghatározásánál. A *nyárfa* neve azonos az évszak nevével. Ez nyilván nem véletlen. Különös hangulata van annak, amikor a nyárfa puha, vattaszerű termése szállni kezd a levegőben. Ez rendszerint május közepe táján kezdődik, melegebb vidékeken előbb, máshol később. Az elnevezések azonosságának üzenetéből én azt olvasom ki, hogy a nyár kezdete akkor van, amikor a nyárfa termése hullani-szállni kezd. Persze ez nem köthető naptári dátumhoz. Az évszakok kezdete és vége is – az ünnepekhez hasonlóan, bár nem olyan mértékben – vándorol.

További adalékkal szolgál az évszakkezdet meghatározásához a *bodza* virágzása. A bodza jelentőségét nem lehet eléggé hangsúlyozni. A fekete bodza virágjából készült tea a téli időszak egyik legfontosabb itala kéne legyen. Egészséges időszakokban is alkalmas arra, hogy a téli hidegben – mind testileg, mind lelkileg – áthúlt embert átmelegítse. A bodza virága ezen túlmenően lázcsillapító, izzasztó hatású. Ősszel a bogyójából készült lekvár, tekintettel gazdag színanyagaira fontos egészségmegőrző tényező. A fekete bodza nem keverendő össze a *fürtös bodzával* és a *gyalogbodzával*. Előbbitől tányér alakú virágja alapján, mindkettőtől pedig virágzási ideje alapján különböztethető meg. A gyalogbodza (más néven földi bodza) jóval később, a fürtös bodza előbb (április táján) virágzik.

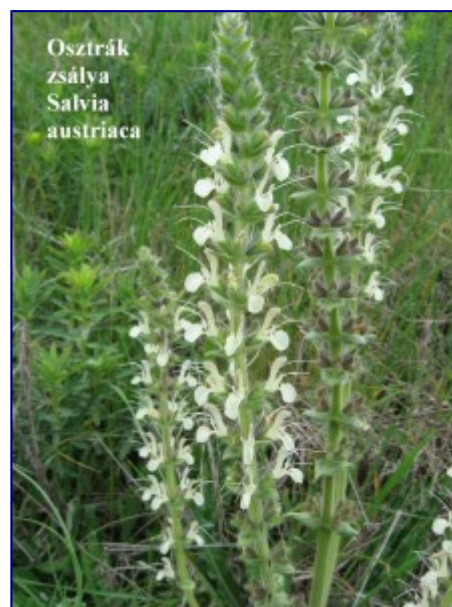
Közhely, hogy a nyár a fény évszaka. Azt, hogy már jócskán benne is járunk a nyárban, jelzi két virág, melyek nevük, illetve alakjuk alapján is e fény-szimbolikát képviselik. A *napvirág* főként sziklagyepeken fordul elő, de néha ligetes erdőszéleken is találkozni vele:

A *margitvirág*nak ekkor már több faja is feltűnik: erdőben inkább a *sátoros-*, réteken pedig a *réti margitvirág* nyílik. A napvirág és a margitvirág alakja, az elsőnek a neve is önmagáért beszél. A két margitvirág besorolása kissé bonyolult: a fészkesvirágzatúak, más néven az őszirozsafélék családjába és a varádics (krizantém), illetve margitvirág (szintén krizantém) nemzetségbe tartoznak. A sátoros margitvirág másik neve sátoros varádics, a korábban *chrysanthemum corymbosum*, ma *tanacetum corymbosum* névre hallgat. Hivatalosan a réti margitvirág sem *chrysanthemum*, hanem *leuchanthemum* – nehéz követni a tudományos gondolkodás szerteágazó útjait. Mindenesetre fontos megjegyezni, hogy a *chrysanthemum* görögül aranyvirágot jelent, az arany pedig megint csak Nap-Fény szimbólum. Magyar neve nyilvánvaló kapcsolatot mutat Árpádházi Szent Margit személyével.

A *zsálya*, mint téma, külön bejegyzést érdemelne. Misztikája, titka kimeríthetetlen. Az *orvosi zsálya* jelenléte a kertben egyfajta védelmet nyújt. Ennek bővebb kifejtésétől tartózkodnék, hiszen nem a tudományos bizonyíthatóság, hanem a tapasztalat mondatja velem. A *zsálya* ugyanakkor a „szerelem lángja” is, ahogyan népdalaink tanítják nekünk. Mint *láng*, a gyulladásszerű betegségek, ínygyulladás, torokgyulladás gyógyítója. Persze e sok ajándékért cserébe gondoskodást kíván tőlünk, igényli a társaságunkat. A *muskotályzsályát* veteményesbe érdemes ültetni, kártevőűző hatása jól ismert. Különösen kedveli őt a *kék fadongó*, aki talán a legszebb a méhfélék családjában. Mivel lassú mozgású, jól megfigyelhető, amint fejest ugrik a muskotályzsálya virágjába, annak porzója pedig lassan ráhajlik a dongó potrohára. Réteken-mezőkön a *mezei-*, a *ligeti-*, a *lőzsálya* és kis szerencsével az *osztrák zsálya* kerülhet utunkba.

A Nap jelenleg a *Bika* csillagképben tartózkodik, közel annak fő csillagához, az *Aldebaran*hoz. Ez rendszerint esős idő beköszöntét jelzi, esik is bőven május közepe óta. Ebben az időben végeláthatatlanok a mezőgazdasági munkák. A föld ontja gyümölcsét és szaporítja a vele való teendőket. A Kismama állandó gondoskodást kíván. Éjfélkor fejünk felett az *Ökörhajcsár* ekeszarvra támaszkodó képzeletbeli alakja emlékeztet bennünket – ha elfelejtettük volna – földművelési feladatainkra. Kelet felé késő éjjel már látható a *Nagy nyári háromszög*, a *Demeb-Vega-Altair* (Szenháromság vasárnapján).

Szöszös ölkőrfarkkóró
Verbascum phlomoides

Aranykor

Furcsa, feloldhatatlan ellentét feszül a Nap ívének legmagasabb pontján – és persze a legalacsonyabb pontján is. Amikor a Király dicsőségének csúcsára ér, e tetőpontban egyszerre benne van uralmának elkerülhetetlen hanyatlása, bukása is. A bukás pillanatában ugyanakkor benne rejlik az elkerülhetetlen győzelem. Az ív tetején és az ív alján van egy-egy pont, ahol megszűnik a mozgás, a Nap egy pillanatra „megáll”. Ahol megszűnik a mozgás, ott megvalósul az ellentétek egysége. A megnyilvánulás nem választ ki az ellentétek két tagjából egyet, hacsak úgy nem, hogy az egyiket látható, a másikat láthatatlan,

de jelenvaló módon közli. December 21-én ugyanaz a helyzet áll elő, mint június 21-én, csak fordítva, ha úgy tetszik fejjel lefelé. A kiteljesedés vége egyben a hanyatlás kezdete, a hanyatlás vége egyben a kiteljesedés kezdete. „A kezdetem a végem, a végem a kezdetem.” – szól Machaut rondójának szövege. December 21-e a legszomorúbb, egyben legörömtelibb nap; június 21-e a legörömtelibb, egyben legszomorúbb nap. Mindkettő egyszerre, és ez így van rendjén. Mit érezzünk hát? Örömet, bánatot, mindkettőt, vagy egyiket sem?

December 21-én reggel (és 22-én reggel is) kimentünk egy hegyre köszönteni a felkelő Napot. Üdvözlöttük a születő Fényt – mint annak idején a pásztorok. (Miért a pásztorok voltak az elsők? Ők az égbolt ismerői, akik egész életüket, éjszakáikat is a szabad ég alatt töltik. Az égbolt ismerői az idők jeleinek értői is.) Június 21-én este elbúcsúztattuk a lemenő Napot. Kétségtelenül van ebben valami szomorú, ugyanakkor e feszülő ellentétek mégiscsak önmagukon túlra mutatnak. A kérdés inkább az, hogy az egyén milyen viszonyban áll az ellentétek világával.

A legsötétebb nap után három nappal van *Karácsony*, a legvilágosabb nap után három nappal van *Szent Iván Éj*. (A pásztorok – fényszennyezés által nem befolyásolt – tekintetének három napra van szüksége ahhoz, hogy észrevegye a változást.) Norvég tudósítói jelezték, hogy odaát már meggyújtották a máglyákat (e sorokat június 24-én írom). A Fény állapotában bármilyen változás áll be, fénnel válaszolunk. Adventkor gyertyákkal, farsangkor kiszebáb égetéssel, Nagyszombaton tűzszenteléssel, Szent Iván éjjelén máglya gyújtással. (Még Mindenszentekkor is égő mécsesekkel díszítjük a temetőt; és krizantémokkal, melynek neve – ahogy korábbi bejegyzésemben írtam – aranyvirágot jelent, az arany pedig ismét Nap-Fény szimbólum.) Hiszen nem elég figyelni, nézni, szemlélni. Meg kell élni a Fény változásait.

Minek írok ilyeneket, hiszen még csak most kezdődik a Nyár?! Legalábbis a csillagászati. De az időjárás is csak ezután mutatja majd meg foga fehérjét. A Hagyomány évszak-beosztása szerint június 21. azonban a nyár közepe. Akár így, akár úgy, a természet még sokáig „nyáriasan viselkedik”. Érzékelhető változás majd Augusztusban következik be, annak is inkább a második hetében, bár ez az egyelőre még kiszámíthatatlan időjárás alakulásán is múlik. Amit már most látni lehet, hogy a zöld szín lassan sárgára vált. Beérik a búza és úgy általában a fűfélék megfakulnak. A nyár inentől kezdve *arany* színű. A fák lombzatának színei még nem, a virágok színei pedig többé-kevésbé követik ezt a változást. A pipacs még virágzik, így a legfontosabb piros színforrásunk még nem tűnt el.

Ideje van az *apróbojtorján* gyűjtésének. Az *apróbojtorján*, más néven *párlófű* az egyik legfontosabb gyógynövényünk. A rózsafélék családjába tartozik, akárcsak a *szamóca*, melynek levelével vegyítve bizonyos torok-mandula-száj betegségek kezelésére alkalmas teakeverékek készülnek belőle. Az *apróbojtorján* teája hagyományosan napi italként volt használatos. Színe a ruméra hasonlít, íze kellemes. Kedvezően hat a máj, epe, vese egészségének megőrzésére. Tapasztalataim támasztják alá azt a – nem tőlem származó – megfogalmazást, *hogy az apróbojtorjánban egészség van*.

A mezőkön valóban uralkodik az arany szín. Virágzik az *orbáncfű*, a *somkóró*, a *borzas pimpó* és ki tudná felsorolni, mi minden még.

A lila színt többek közt az *üstökös gyöngyike* és a *harangvirágfélék* képviselik. Ez utóbbiakból néhány faj álljon itt ízelítőül:

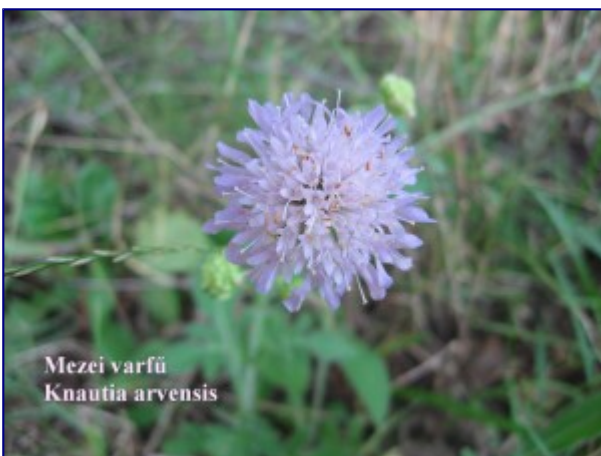

Ennek az időszaknak jellemző – egyesek szerint bosszantó, mások szerint impozáns – ékessége a *selyemkóró*. *Vad dohány*nak is hívják, de *selyemfű*ként is ismert. Az ő virágjából nyerik a méhek a selyemfűmézhez szükséges alapanyagot. Bokrai kétméteresre is megnőnek.

A kék színhez még két virág: az egyik, a *mezei varfű* régóta virágzik, a másik, a *mezei katáng* most bontogatja szirmait. Ez utóbbi nyár végéig, ősz elejéig virít majd, így tematikailag átvezet bennünket nyár következő szakaszába.

Végül a szóban forgó időszak egy-két különleges, ritka virága:

Mindenképpen említésre érdemes az, ami jelenleg az égen történik. A magyar hagyomány szerint ilyenkor a *Csalfa asszony* megbabonázza a földeken dolgozó férfiakat, elcsábítja, megbolondítja őket. Ki ez a csalfa asszony és mi is történik valójában ebben az időben a munkás férfiakkal? Ilyenkor a *Szírusz* csillag pontosan a Nap vonalában van (most még a *Vénusz* is hozzájuk társul, hiszen együtt áll a Nappal). A Szírusz csak télen látszik. Itt most ne próbáljuk megfejteni, honnan tudták eleink, hogy ebben az időben a Nappal együtt delel, mikor a Nap ragyogásától egyáltalán nem lehet látni. Régi megfigyelés, hogy a Szírusz pislákol. Ennek légköri okai vannak, de eleink ezt a jelenséget csalfa asszonyi pillantásként élték meg, ami télen nem jelent veszélyt. Annál inkább nyáron! A mezőn munkálkodó férfiak megbabonázott örülete minden bizonnyal a napszúrás. A Szírusz ebben az összefüggésben az időben elfoglalt helyével játszik jelentős szerepet, hiszen a legnagyobb júniusi-júliusi hőségben, vagyis az aratási munkák idején delel. Az aratók a nyílt mezőkön-földeken valóban mindig is fokozottan ki voltak téve a napszúrás veszélyének.

A jelenlegi esti csillagállás hasonlóan érdekes és látványos. A *Skorpió* csillagképet hónapok óta közrefogja a *Szaturusz* és a *Mars*. (A *Jupiter* nyugat felé látható naplemente után.) A Skorpió fő csillaga, az *Antares* fontos naptárcsillag volt már az őskorban is. Ezt onnan is lehet tudni, hogy a chromlecek nagy részét az Antares felé tájolták, vagyis a tavasz bizonyos pontján a chromlecek meghatározott nyílásán kitekintve az Antares válik láthatóvá. Tavaszi feltűnése a mezőgazdasági munkák megkezdésére ad jelet. A jelenlegi égi helyzet remek lehetőség arra, hogy gyönyörködjünk az égitestek színeiben, most minden lehetséges szín egyszerre látható. Az Antares (vörös óriás csillag) pirossága nem azonos árnyalatú a Marséval. Ez utóbbit inkább sárgának látjuk. A Szaturusz halvány fehér, kicsit sárgás. Ugyanakkor feltűnő a *Spica* (Szűz csillagkép) kékje és az *Arcturus* fehér színe. A Jupiter is leginkább fehér, talán kicsit halványabb. (Egyszerű kézi látcsővel felfedezhetjük holdjait is, legalábbis a négy Galilei-holdat.)

A napokban támadt viharos szél alkalmával érezni lehetett az őszi illatát. Minden évszak közepe táján „hírt ad magáról” a következő évszak. Annak ellenére, hogy ekkor még messze van.

Nagyboldogasszony után

Sötétedés után fejünk felett a *Nagy nyári háromszög*. E csillag-együttállás elnevezésével valamennyire ellentmond, hogy nemcsak nyáron látható, hanem egész ősszel uralja az esti égboltot, még tél elején is emlékeztetni fog bennünket nyugtával a hajdani nyárra. A háromszögben „résztvevő” csillagok-csillagképek az *Altair (Sas)*, a *Vega (Lant)* és a *Deneb (Hattyú)*. Ez utóbbi különös jelentőségű abból a szempontból, hogy elnyúlt „nyaka” történetesen mindig arra mutat, amerre a vándormadarak többsége vonul. Úgy tudom bizonyított tény, hogy a vándormadarak a csillagos eget is segítségül veszik a tájékozódáshoz. Ebből a nézőpontból különös fénytörésbe

kerül a Hattyú csillagkép hattyú volta. A madarakat egy „madár” vezeti útjukon. A Hattyú csillagkép valóban hosszú testű széttárt szárnyú madárra emlékeztet, de vélhetjük keresztnek is, vagy kitárt karú embernek, ez utóbbi képzet esetében a fej lesz a fő csillag, a *Deneb*. Az égi háromszög és az égi kereszt (madár) kíséri a fény hanyatlásának időszakát nyár végétől – ősz elejétől – tél elejéig.

Este – hasonlóképpen az előzőekhez sötétedés után – dél felé, közvetlenül a látóhatár felett ragyog a *Nyilas* csillagkép. Minden csillagképnek két időpontban van jelentősége, amikor delel és amikor látszik. Mivel deleléskor a Nap fénye láthatatlanná teszi, létéről hat hónappal később éjfélkor „szerzünk tudomást”, amikor a delelő csillagképpel szembeni csillagkép látható. A Nyilas hónapja a november, ekkor delel, vele „szemben” júniusban éjfélkor látható dél felé. A nyár előrehaladtával láthatósága egyre korábbra kerül, megfigyelhetőségét segíti a nappalok hosszának csökkenése és a napnyugta korábbra tolódása is. Este 10-11 óra tájban a Nyilas dél felé jól látható. Az állatvi jegyek eszmevilágának egymásra épülő rendjében – a hagyományos asztrológia tanítása szerint – a Nyilas viszonylag magas szintet képvisel. Természete szerint áradó árasztó, fényt, energiát, meleget, szeretetet sugárzó. Vessük össze ezt a „sugárzó” szerepet a Nyilas csillagkép szárazon asztronómiai tulajdonságaival! Ha a Nyilas csillagai közé tekintünk, galaxisunk közepébe nézünk. A Nyilas a Tejúton helyezkedik el, annak is a legfényesebb területén, mögötte – valahol a messzeségben – a galaxis középpontja. Tejútrendszerünk közepén – a csillagtudomány tanítása szerint – sokszoros Nap-tömegű fekete lyuk található, körülötte pedig százezres (ha nem milliós) csillag-felhő. Az első vonzza, a második árasztja az energiát. Nagy a jövés-menés a Nyilas irányába vezető úton.

A napfény csökkenésének, a Napkirály hanyatlásának e csillagászati-természeti jelenségei, az égi kereszt, az égi háromszög, a Nyilas energiáinak kiáradása, a természet-növényvilág „színe változása” előlegezi, majd kíséri Mária mennybevételének, *Nagyboldogasszonnak* ünnepét (augusztus 15.).

Sok helyütt olvasni róla, hogy eleink augusztus hónapját már őszi hónapnak tekintették. Augusztus második hetétől egyre több jel az ősz érkezéséről ad hírt. Az időjárás alakulása ekkor nehezen kiszámítható és önmagában nem bizonyít semmit. Szokták mondani, hogy 20-a után romlik el az idő, de idén – úgy tűnik – pont fordítva alakul. Tavaly rettenetes hőség volt augusztus közepén, a levelek nem is a közelgő ősz, hanem az aszály miatt sárgultak meg. Egy valamiben biztosan

különbözik augusztus a másik két (három?) nyári hónaptól: az adott hónapban virágot bontó növények száma augusztusban hirtelen nagyságrendekkel kevesebb lesz az előzőeknél. Míg májusban, júniusban, júliusban százával nyílnak ki új virágfajok, addig augusztusban alig pár darab jelenik meg (szeptemberben és azután már egy sem). Legfontosabbak a *fehér üröm*, a *bablevelű varjúháj*,

a *dunai szegfű* és az *őszi kikerics*:

Ez utóbbi virág neve árulkodó, és ha tekintetbe vesszük, hogy augusztusban kezd virágozni, akkor e hónapot már az őszhöz kell soroljuk. Ettől még az időjárás nyugodtan viselkedhet többé-kevésbé nyáriasan és a nyár jellegzetes virágainak (több száz) virágzási ideje bőven átnyúlhat, mint ahogyan át is nyúlik augusztusra, nem ritkán szeptemberre. A természet ekkor már alig hoz újat. Minek is? Nem lenne már idő arra, hogy a termés beérjen. Ez nem a megújulás, hanem a megőrzés az emlékezés és az alvásra készülődés ideje – legalábbis annak kezdete.

Hosszú évek óta először fordul elő, hogy a nyár csapadékeloszlása bár bőséges, de egyenletes; ezt nagyon fontos figyelembe vennünk, és emlékezetünkben rögzítenünk. A növényzet – az erdő, a mező, a vetemény – meghálálta az egyenletes égi áldást (egyedül a paradicsom levele nem állhatta a sok esőt).

A *Mars* hátráló mozgást végez a *Skorpió* csillagképben, ezzel közeledik a *Szturnuszhoz* és az *Antares* csillaghoz.

A kör „vége”

Éjfél körül már ragyog az égen a *Bika* csillagkép a *Fiastyúkkal*. Ez a konstelláció a téli égbolt legjellemzőbb látványossága. Késő esti megjelenése jelzi, hogy beléptünk a „sötét” félkörbe, az alászálló szakasz második felébe, melyet – persze jól tudjuk – kisvártatva az emelkedés reményteli ideje követ. Ezzel az őszi középső harmadába jutottunk, ami bizonyos szempontból – idén különösképpen – az év második tavasza, ha úgy tetszik: tavasz rákfordításban, *Veris Rectus*. Ahogyan a természet ekkor viselkedik, az tökéletesen illeszkedik a csoda fogalomkörébe. A növényvilág számtalan tagjának például most van a másodvirágzása. De hallhattuk azt is, hogy megszólalt a cinke zavarba ejtő lelkesedéssel. A rigó is nekilátott a tavaszt idéző halk énekének, megbújva a bokrok sűrűjében. Erről írtam az első bejegyzésemben. A rigó ilyenkor ugyanazokat a motívumokat énekli, mint tavasszal, csak sokkal halkabban.

Megérett a tavasszal és nyáron eltett komposzt is, legalábbis egy része. A letermett, learatott haszonnövények után parlagon maradt földterületeket a veteményesekben lassan el lehet kezdeni takargatni; a természet álomra készül, bár most még csak első ásításait végzi. A folyamat visszafordíthatatlanságát a természeti „események” ritkulása, a sebesség lassulása, a nyugalom irányába való finom elmozdulás, a viharok megszűnése jelzi és még sok egyéb tényező, melyekre –

bár jelekként értelmezzük őket – szavakat aligha találhatunk, hiszen azok csak valami érzet-, vagy benyomásfélék lehetnek. „Valami van a levegőben.”

A veteményesek világáról még annyit, hogy még bőven terem a paprika, és ahol a csapadékos nyarat kibírta, ott a paradicsom is. A szeptember – melegebb éghajlatú vidékeken már az augusztus is – a káposztafélék időszaka, de még sokáig szedhető a répa, a burgonya és a cékla is.

Mint írtam korábban, új virágfaj már nem jelenik meg ilyenkor, de az elnyújtott virágzási idejű növények húségesen kitartanak mellettünk. Mintha nem venne tudomást az idő változásáról a *cickafark* (ami gyógynövénynek még ilyenkor is gyűjthető), a *citromfű*, a *mentafélék*. A fészkesek közül sok faj, köztük a *hölgymál* néhány faja még javában virít. A réteken még kéklík a *katáng* és sárgállik a *réti boglárka*.

A leghosszabb virágzási idejű növényekre még sokáig, akár novemberig, vagy tovább is számíthatunk: így a közönséges *aggófű*, a *körömvirág* és természetesen a *százszorszép* említendő elsősorban. Róluk mind volt szó korábban.

Az augusztusban megjelenő növények között van egy különösen impozáns fajcsoport, a *sisakvirág*. Érdeemes tudni, hogy erősen mérgező növényekről van szó. Hűvösebb helyeken csak szeptemberben kezd virágozni. A képen a *karcsú sisakvirág* látható:

A tavasz és az ősz összehasonlításánál nem mehetünk el szó nélkül az *őszirózsa* mellett. Ami a színeit illeti, az *őszirózsa* sugárvirágai lilák, csöves virágai sárgák. A lila és a sárga szín egymás mellett önmagában is pikáns, de idézzük vissza emlékezetünkben, hogy – ahogyan a virágok színeiről szóló bejegyzésben írtam – a tavasz jellemző színei a lila és a sárga. E két szín természetesen tavasszal sem kizárólagos, de az elsőként megjelenő virágfajok nagy többsége – vagyis a tavasz szimbolikus virágai – leginkább sárgák (*salátaboglárka*, *som*, *tavaszi kankalin*, *tavaszi hérics*) és lilák (*leánykökörcsin*, *tüdőfű*, *keltike*, *tavaszi lednek*, *ibolya*). Az a virág tehát, mely az ősze oly jellemző, hogy nevét is erről az évszokról kapta, megjeleníti azokat a színeket, melyek az őszi évszakpárjának, a tavasznak a jellemző színei voltak. A természet hallatlan és megkapó következetességét kell látnunk ebben.

A *Mars* gyors hátráló mozgással elhagyta a *Skorpiót*, naplemente után még egy darabig jól látható a keleti horizont közelében.

A kör bezárult. E bejegyzések, melyek immáron egy éven keresztül követték egymást beszámoltak olyan jelenségekről, melyek minden évben azonos módon játszódnak le, ezekre az ismétlődő-pulzáló történésekre azt a szót kell alkalmazzuk, hogy *törvény*. Ugyanakkor hírt adtak olyan eseményekről, melyek minden évben kissé, vagy erőteljesebben másképp alakulnak, de nem elég jelentősek ahhoz, hogy a nagy, évszakos pulzálás menetét megzavarják, ezekre azt a szót használjuk, hogy *szabadság*. Mint látható volt, látható lett, a szabadság alávetett a törvénynek, törvény viszont nem lehetséges szabadság nélkül. A törvény és szabadság egyetlen egészséges és kiegyensúlyozott arányát – melyet, ha számokkal akarnánk kifejezni, akkor a 6.18 : 3.82 arányt kellene alkalmazzuk a törvény javára – maga a természet tudatja velünk, és ahhoz hogy e két tényező aszimmetrikus egyensúlyát átélhessük elég egy év körmozgását figyelemmel kísérnünk. Valamelyik korábbi bejegyzésben felvetődött az a megközelítés, miszerint a lét változó eseményei valójában az egyén tudatában játszódnak le, ami külső, az egyszersmind belső is, ami belső, az egyszersmind külső is. Ha e kijelentés mögött igazságot sejtünk – még ha az igazságot ez esetben szimbolikus üzenetként értékeljük is – akkor saját egyéni életünk törvény-szabadság arányát is az aranymetszés szabálya szerint kell megvalósítsuk. Ha az egyén nem ismeri a természet törvény-szabadság arányát (ami egyet jelent azzal, hogy nem ismeri magát a természetet), szinte kizárt, hogy ezt az arányt képes legyen önmagában megfelelőképpen megvalósítani. E sorok írójának határozott meggyőződése, hogy a természettel legalább valamilyen csekély, de állandó és közeli kapcsolat fenntartása a sikeres szellemi lét és életgyakorlat érdekében elkerülhetetlen. Az erdőn-mezőn tett túrák hasznosak lehetnek, de csak abban az esetben, ha a vándor nem csak nézi, de látja is a természetet. A blog mottójául választott szent-ágostoni gondolat ezen a ponton nyer értelmet.

Az úgynevezett városi lét – értve itt a város fogalma alatt a modern kor metropolisz típusú nagyvárosait – gyakori, csaknem elkerülhetetlen következménye a természet nem ismerése. Ebből sejthető, hogy a modern nagyváros életének kiegyensúlyozatlansága csupán az egyének – az őket körülvevő természet és az egyén saját természetének nem ismeréséből fakadó – belső aránytalanságainak kivetülése. A városlakó ember a természet megismerésére való törekvését csak és kizárólag az úgynevezett városi életformával való tudatos szembenállásban, szándékos szembefordulásban képes realizálni.